

Departementaal vertrouwelijk

Duiding Maatschappelijke impact COVID-19 (nr. 4)

Kerneenheid
Analyse

Dinsdag 20 oktober 2020 - geactualiseerd 19 oktober tot 17:00

Duiding

- De nieuwe maatregelen vergroten ten dele de consistentie en duidelijkheid, maar leiden niet automatisch tot grootschalige gedragsverandering. Multi-interpretabele situaties (bv horeca of sportkantine) kunnen eenduidige handhaving bemoeilijken, terwijl anderen mazen zoeken om het eigen gedrag niet te hoeven veranderen ('hotelarrangement' bij restaurants, hotels als feestlocatie).
- Onvrede over de onvoldoende naleving kan leiden tot weerstand bij voorstanders van strenge maatregelen. Anderen wijzen op tekortkomingen blijkt makkelijker dan zelf naleven. Bij sommigen bestaat (op sociale media) de neiging om ongefundeerd zondebokken aan te wijzen voor de oplopende besmettingen. Zo blijft polarisatie (online) bestaan en mogelijk toenemen.
- Ook het beperken van mogelijkheden als uitlaatklep, bijv. bezoek aan voetbalwedstrijden, alcoholverkoop, en/of opgekropte frustratie bij groepen die hard worden getroffen door de maatregelen, kunnen leiden tot OOV-problemen (bijv. vrijdagavond zorgden jongeren in Duindorp voor onrust).
- Onder tegenstanders bestaat online al een zekere tolerantie voor buitenwettelijke of gewelddadige acties. Terwijl het online verzet uitgesproken is, blijft de doorvertaling naar de fysieke ruimte overzichtelijk.
- De recente reguliere media-aandacht voor de kleine groep actievoerende tegenstanders, complotdenkers en viruswaaninnigen mede n.a.v. DTN 53, toont uitzondering van deze minderheid: argumenten werden nergens besproken en de DTN-bevindingen niet in twijfel werd getrokken.
- Het gevaar bestaat dat tegenstanders in een isolement belanden, hun 'wij-zij' denken versterkt wordt, en ze ontvankelijker worden voor complottheorieën en verder afdrijven van de bevolking.
- Online complotten krijgen meer uiting in de fysieke wereld. Zo klinken online complottheorieën luider door tijdens de protesten: antisemitische uitlatingen (bijv. Den Bosch) lijken gevoed door complotten als QAnon en juist niet door extreemrechts. Kleine groepjes, eenlingen of PGE kunnen in deze context radicaliseren.
- Ook is een toename van offline desinformatie te zien, bijvoorbeeld met de komst van het tweewekelijkse blad Gezond Verstand. Voor een niet-geïnformeerde consument kan het blad vanwege de vorm en lay-out moeilijk te onderscheiden zijn van reguliere kranten of magazines. Het is mogelijk dat lezers desinformatie hierdoor eerder vertrouwen. Het "engagement" met dergelijke offline desinformatie is lastiger te monitoren dan online desinformatie.

Situatiebeeld

Draagvlak van de maatregelen

- Verschillende groepen proberen de nieuwe maatregelen te omzeilen. Hotels in Limburg verkopen arrangementen waardoor restaurants gasten ontvangen, op basis van de noodverordening kan daartegen niet worden opgetreden. Jongeren gebruiken op verschillende plekken hotels als alternatieve locatie voor illegale feesten. Ook op andere locaties blijven illegale feesten voortduren.
- Weekend en herfstvakantie leiden tot drukte in natuurgebieden (bossen, etc.). Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten meldden dat het onbegonnen werk is om dat allemaal in goede banen te leiden.
- Op sociale media worden voortdurend berichten gedeeld waarin wordt gereageerd op het dringende advies om mondkapjes te dragen in publieke en openbare binnenruimtes. Initiatieven en actievoerders die zich verzetten tegen het coronabeleid delen bijvoorbeeld brieven voor ouders wanneer zij zich willen verzetten tegen de oproep om kinderen mondkapjes te laten dragen op scholen.
- Ruim 80 procent van de leraren maakt zich zorgen over hun veiligheid op school door te volle klassen en een lakse omgang met mondkapjes door leerlingen, blijkt uit een peiling van de Vakbond Leraren in Actie (LIA). De Algemene Onderwijsbond (Aob) is bezorgd over dat leraren nog lang op de uitslag van hun coronatest moeten wachten. Nieuwsuur meldde afgelopen vrijdag dat op zeker 342 van de 648 Nederlandse middelbare scholen sinds augustus sprake was van minstens één coronabesmetting.
- Ondanks het advies van de Hersteld Hervormde Kerk (HHK) aan kerkraden om bij samenkomsten een maximale groepsgrootte van 30 personen te respecteren, zijn er nog kerken die soms enkele honderden bezoekers ontvangen (Barneveld).
- Zeker dertig horeca-ondernemers hebben een kort geding aangespannen tegen de Staat, die dinsdag voor de rechter komt. Ze willen dat de rechter bepaalt dat ze weer open mogen gaan, en voelen zich in hun zaak

gesterkt door het eerdere advies van het OMT dat stelde dat eetgelegenheden onder voorwaarden open konden blijven. Viruswaarheid en [REDACTED] hebben via sociale media kanalen horeca ondernemers 5.1.2e opgeroepen om zich aan te sluiten bij het kort geding.

- Op sociale media gaat een video viraal van BOA's die in Amsterdam een winkelier om zijn legitimatie vragen nadat deze om 20.00 uur zijn winkel nog niet heeft gesloten. De winkelier heeft het voorval gefilmd en spreekt zijn ongenoegen uit. Op sociale media wordt het optreden van de BOA's gezien als een voorbeeld hoe de Nederlandse overheid haar onderdanen probeert te onderdrukken.
- Ondanks de duidelijkheid van veel maatregelen, zijn er voor lokale bestuurders bij de handhaving ervan ook nog twijfelgevallen, vallen golfbaan-restaurants bijvoorbeeld onder horeca of sportkantines?

Maatschappelijk ongenoegen

- De (afgebroken) vakantie van de Koning naar Griekenland stuit op kritiek in de samenleving. De reis wordt gezien als verkeerd signaal, indachtig het advies om zo min mogelijk te reizen. Rutte sprak van een inschattingfout zijnerzijds. In de media heerst ook het beeld van een Koning wiens "maatschappelijke antenne" niet goed afgesteld stond. Dit kan het anti-elitedenken bij tegenstanders in de hand werken.
- Naast gekende actiegroepen zijn er uitingen van ongenoegen richting bijvoorbeeld zorgmedewerkers, die geconfronteerd worden met agressie en intimidatie.
- Dit weekend zijn er wederom in meerdere steden protestacties georganiseerd. In onder andere Den Bosch, Nijmegen en Groningen werd geprotesteerd tegen het coronabeleid. Op sociale media waren deze middels video's te volgen. Er zijn nieuwe protestacties aangekondigd, voor tenminste in Utrecht (24/25 oktober), Amsterdam (24 oktober), Rotterdam (29 oktober) en Leeuwarden (1 november).
- Het Centraal Joods Overleg (CJO) heeft via sociale media de politie en justitie in Den Bosch opgeroepen de beelden van het protest in Den Bosch te bekijken. Volgens het CJO zijn er tijdens de demonstratie antisemitische denkbeelden geuit. Bij de demonstratie waren teksten te zien als "Staatsmedia is virus" en "Den Haag in opstand"; ook werden er antisemitische leuzen gescandeerd als "Heil Hitler" en "Stink Joden"; en de politie werd uitgemaakt voor "de hoeren van justitie". De ME moest er aan te pas komen toen de demonstratie voortijdig op last van de politie werd beëindigd wegens het niet houden aan afspraken.
- De afgelopen dagen zijn er meerdere sociale media-accounts verwijderd van actiegroepen, initiatieven en actievoerders die zich verzetten tegen het coronabeleid, mogelijk omdat de berichtgeving in strijd was met de regels van het platform (de exacte redenen voor de verwijdering zijn onbekend). Zij reageren hierop door nieuwe accounts aan te maken of de overstap te maken naar andere sociale media-platformen. Ook werd dit weekend de oprichting van een nieuwe (lokale) actiegroep aangekondigd.
- De publicatie van het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 53 heeft met name op Telegram reacties los gemaakt binnen kanalen waar complotdenkers en actievoerders samenkomen. Zij zien de publicatie van het DTN als een middel om tegenstanders van het coronabeleid monddood te maken en 'de jacht op complotdenkers' is met deze publicatie volgens hen geopend.
- Daarnaast veel aandacht voor het bedreigen of intimideren door activisten van (NOS-)journalisten en politici. Persveilig.nl krijgt per week zo'n twee meldingen van bedreiging of intimidatie. De NOS heeft haar logo van zijn straalwagens gehaald om ze onherkenbaar te maken; Kamervoorzitter Arib wil dat de Haagse burgemeester werk maakt van alle demonstraties voor de deur van het Kamergebouw.
- De uitzending van Zondag met Lubach maakt op sociale media de nodige reacties los. Meerdere complotdenkers en actievoerders die in het item zijn genoemd zetten Lubach weg als 'gevestigde media' die onderdeel uitmaakt 'van de elite en het complot'.
- Onder actiegroepen is er aandacht voor de protestactie van een militair van de Koninklijke Marechaussee. De militair roept militairen en veteranen op om deel te nemen aan een mars van dertig kilometer van Rotterdam naar Den Haag om aandacht te vragen voor kindermisbruik, kinderhandel, organenhandel en ritueel misbruik van kinderen. Ook wil hij een verbod op de Partij voor Naasteliefde, Vrijheid & Diversiteit. Onder andere [REDACTED] (QAnon-beweging Nederland) deelt de oproep van de militair op sociale media.

5.1.2e

Maatschappelijk ontwrichting

- Niet alleen online wordt desinformatie verspreid. Bij duizenden mensen vielen de afgelopen maanden folders en bladen op de mat waarin officiële informatie over corona wordt betwist, zoals het nieuwe magazine Gezond Verstand. Volgens de NOS stelt het magazine een miljoen exemplaren van de eerste editie te hebben verspreid, op de website en in het tijdschrift zelf wordt gesproken over een oplage van 100.000. Gezond Verstand zal tweewekelijks via abonnementen verspreid worden en vanaf eind oktober verkrijgbaar zijn in winkels.